

Urednica
Selma Uzunović - Kamberović

MEDICINSKA MIKROBIOLOGIJA

Zenica, 2009.

MEDICINSKA MIKROBIOLOGIJA

Glavna urednica:

Doc. dr. sc. Selma Uzunović-Kamberović, dr. med.

Recenzenti:

Prof. dr. sc. Marija Gubina, specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije (u mirovini), Brezovica pri Ljubljani, Slovenija

Prof. dr. sc. Faha Bašić, specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije (u mirovini) Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Prof. dr. sc. Milena Petrovska, specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije, Institut za mikrobiologija i parazitologija, Medicinski fakultet Skopje, Skopje, R Makedonija

Prof. dr. sc. Živojin Žagar, specijalist med. mikrobiologije i parazitologije (u mirovini), Zagreb, Hrvatska

Prim. mr. sc. Ljiljana Betica Radić, specijalistica infektologije, Opća bolnica Dubrovnik, Dubrovnik, Hrvatska

Prof. dr. sc. Zlatko Puvačić, specijalist epidemiologije, Medicinski fakultet Sveučilišta u Mostaru, Bosna i Hercegovina

Lektor

Aras Borić, dipl. komparativist i dipl. bibliotekar, rukovodilac Univerzitetske biblioteke, Univerzitet u Zenici, Zenica, Bosna i Hercegovina

Priprema

Graphic and web design studio "B Panel" d.o.o.

Armije BiH 2, 72000 Zenica, Bosna i Hercegovina; www.bpanel.ba

Tiraž:

500 kom.

Izdavač i štampa:

Štamparija Fojnica, d.o.o. Fojnica, Gorenjevakufska bb, 71270 Fojnica

E-mail: stamparijafo@bih.net.ba; stam.foj@bih.net.ba

Za izdavača:

Šehzija Buljina

Odlukom Senata Univerziteta u Zenici broj 01-108-313-1676/08 od 24.12.2008.g. i Odlukom Nastavno - naučnog vijeća Zdravstvenog fakulteta Univerziteta u Zenici broj 05-200-001-0-343/08 od 05.12.2008.g. odobrava se upotreba ove knjige kao univerzitetskog udžbenika.

© 2009 Selma Kamberović

AUTORI (po abecedi)

Prof. dr. sc. Maja Abram, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije,

Zavod za mikrobiologiju i parazitologiju (pročelnica Katedre),
Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska

Prof. dr. sc. Drago Batinić, dr. med.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; Pročelnik Zavoda za imunologiju, Klinički Zavod za laboratorijsku dijagnostiku, KBC Zagreb - Rebro, Zagreb, Hrvatska

Prof. dr. sc. Branka Bedenić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije

Odjeljenje za mikrobiologiju, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za kliničku i molekularnu biologiju, KBC Zagreb, Zagreb, Hrvatska

Željka Bogovac, univ. dipl. mikr.

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Doc. dr. sc. Marina Bubonja, dr. med., specijalist med. mikrobiologije i parazitologije

Katedra za mikrobiologiju i parazitologiju, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska;

Prof. dr. sc. Marina Bujko, specijalistica medicinske mikrobiologije i parazitologije

Medicinska akademija, US Medical school Beograd, Beograd, Srbija

Dr.sc. Suzana Bukovski, dr.med., specijalistica medicinske mikrobiologije

Odjel za kliničku mikrobiologiju, Klinika za infektivne bolesti "Dr. Fran Mihaljević", Zagreb, Hrvatska

Lidija Cvetko Krajnović, dipl.ing.mol.biol., znanstveni novak
Znanstvena jedinica, Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“, Zagreb, Hrvatska

Hrvoje Cvija, dipl. ing. biol.

Zavod za fiziologiju i imunologiju, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska

Jasmin Dizdarević, dr. vet. med.

Zenica, Bosna i Hercegovina

Mr. sc. Karolina Dobrović, dr med., specijalistica klin. mikrobiologije i parazitologije

KB Dubrava, Zagreb, Hrvatska

Ivana Goić Barišić, dr med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Odjel za kliničku mikrobiologiju KBC Split, Split, Hrvatska

Dunja Hodžić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Laboratorij za mikrobiologiju, Zavod za javno zdravstvo SBK/ŽSB, Travnik, Bosna i Hercegovina

Mr. sc. Vanja Kaliterna, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parasitologije

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, Split, Hrvatska

Prim. Vera Katalinić-Janković, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Voditelj Odjela za dijagnostiku tuberkuloze, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

dr. Boštjan J. Kocjan, univ. dipl. mikr.

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Anja Kovanda, univ. dipl. mikr.

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Prof. dr. sc. Nada Kuljić Kapulica, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Institut za mikrobiologiju, Vojno-medicinska akademija, Beograd, Srbija

Ivan-Christian Kurolt, dipl.ing.mol.biol., znanstveni novak
Znanstvena jedinica, Klinika za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“, Zagreb, Hrvatska

Ivana Lukšić, dr med, specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

KB Dubrava, Zagreb, Hrvatska

prof. dr. sc. Alemka Markotić, dr.med., specijalistica infekciološke

Voditeljica Znanstvene jedinice, Klinika za infektivne bolesti "Dr. Fran Mihaljević", Zagreb, Hrvatska

Dr. sc. Gordana Mijović, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Institut za javno zdravlje; Medicinski fakultet Univerziteta Crne Gore, Podgorica, Crna Gora

Prof. dr. sc. Emilija Mlinarić-Missoni, dr.med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Voditelj Referentnog centra Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske za mikološku dijagnostiku sustavnih i diseminiranih infekcija, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Zagreb, Hrvatska

Dr. sc. Jaminka Nedeljković, dr. med. (naučni suradnik), specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Šef Odseka za respiratorne viruse, Institut za virusologiju, vakcine i serume Torlak, Beograd, Srbija

Anita Novak, dr.med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Odjel za kliničku mikrobiologiju KB Split, Split, Hrvatska

Mr. sc. Maja Ostojić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Klinička bolnica Mostar, Bosna i Hercegovina

Doc. dr. sc. Miroslav Petrovec, dr. med., specijalist klin. mikrobiologije

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Prof. dr. sc. Mario Poljak, dr. med., specijalist klin. mikrobiologije

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

prof. dr. sc. Peter Raspor, dipl. ing. živ. tehn.

Oddelek za prehrambeno tehnologiju, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Mr. sc. Sanda Sardelić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Voditelj Odsjeka za kliničku mikrobiologiju Odjela za zarazne bolesti i mikrobiologiju, Klinički bolnički centar Split, Split, Hrvatska

Prof. dr. sc. Katja Seme, dr. med., specijalistica klin. mikrobiologije

Inštitut za mikrobiologiju in imunologiju, Medicinska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Prof. dr. sc. Sonja Smole Možina, dipl. ing. živ. tehn.

Oddelek za živilstvo, Biotehniška fakulteta, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, Slovenija

Mr. sc. Edita Sušić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Voditelj Službe za medicinsku mikrobiologiju i parazitologiju, Zavod za javno zdravstvo Šibensko-kninske županije, Šibenik, Hrvatska

Sandra Šestan Crnek, dr. med, specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

KB Dubrava, Zagreb, Hrvatska

Sabina Šestić, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Odjeljenje za mikrobiologiju, Kantonalna bolnica Zenica, Bosna i Hercegovina

Katarina Šiško Kraljević, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, Split, Hrvatska

Doc. dr. sc. Jasenka Škrlin Šubić, dr. med, specijalistica klin. mikrobiologije

Voditelj Odjela za kliničku mikrobiologiju i bolničke infekcije KB Dubrava, Zagreb, Hrvatska

Doc. dr. sc. Salih Tandir, dr. med., specijalist epidemiologije

Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica, Zenica, Bosna i Hercegovina

Mr. sc. dr. Maja Tomić Paradžik, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije

Služba za mikrobiologiju, Zavod za javno zdravstvo Brodsko-posavske županije, Slavonski Brod, Hrvatska

Doc. dr. sc. Marija Tonkić, dr. med., specijalistica medicinske mikrobiologije i parazitologije

Katedra za medicinsku mikrobiologiju i parazitologiju, Medicinski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, Hrvatska

Doc. dr. sc. Selma Uzunović-Kamberović, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije,

Načelnik Službe za dijagnostiku, Kantonalni zavod za javno zdravstvo Zenica; prodekan za naučno-istraživački rad, Zdravstveni fakultet Univerziteta u Zenici; Zenica, Bosna i Hercegovina

Mr. sc. Mirna Vranić-Ladavac, dr.med., specijalistica mikrobiologije i parazitologije

Voditeljica službe za mikrobiologiju, Zavod za javno zdravstvo Istarske županije, Pula, Hrvatska

Doc. dr. Adrijana Vince, dr. med., specijalistica infektologije i citologije

Klinika za infektivne bolesti "Dr Fran Mihaljević", Zagreb, Hrvatska

Prof. dr. sc. Darinka Vučković, dr. med., specijalistica med. mikrobiologije i parazitologije

Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, Hrvatska

Vinko Zoranić, dr. med., specijalist medicinske mikrobiologije i parazitologije

Nastavni zavod za javno zdravstvo Splitsko-dalmatinske županije, Split, Hrvatska

Predgovor

Medicinska mikrobiologija se početnicima može činiti zbunjujućom. Spremajući ispite iz mikrobiologiju studenti se suočavaju sa mnogim pitanjima:

- **kako** ću naučiti sve nazive mikroorganizama?
- **kako** uzročnik infekcije uzrokuje bolest?
- **koji** infekciozni mikroorganizmi uzrokuju pojedina patološka stanja?
- **zašto**, odnosno **kada**, nastaje rizik infekcije i obolijevanja od bolesti?
- da li je moguće liječenje i eradikacija mikroorganizma u oboljelog?

Međutim, sve ove dvojbe nestaju kada steknemo informacije o postupcima mikrobiološke dijagnostike i osnovnim lijekovima koji uništavaju mikroorganizme u tijelu.

Sve se dileme zapravo mogu svesti na jedno osnovno pitanje – **koje informacije moram steći da bih razumio/razumjela dijagnostiku i liječenje pacijenata zaraženih i oboljelih mikroorganizma?**

Premda ne tvrdimo da imamo pravi pristup učenju medicinske mikrobiologije – jer pravi pristup u medicinskoj edukaciji zapravo još nije iskristaliziran – složili smo se i napisali ovaj udžbenik, prije svega, na temelju iskustava nastalih podučavanjem studenata i specijalizanata, na osnovu dugogodišnjeg bogatog iskustva u profesionalnom i naučno-istraživačkom radu, te zahvaljujući vlastitom dugogodišnjem proučavanju medicinske mikrobiologije od mog prvog susreta sa mikrobiologijom kao mlađahnog specijalizanta do danas.

U ovoj publikaciji nastojali smo prezentirati osnove medicinske mikrobiologije jasno, logično i koncizno vodeći računa o različitim vrstama, odnosno kompetencijama, naših čitalaca. Drugim riječima, pokušali smo biti otvoreni za sve potencijalno zainteresirane, te na taj način popularizirati medicinsku mikrobiologiju kao znanost. Knjiga je pisana jednostavnim jezikom uz, nadamo se, lako razumljiva objašnjenja ovog multidisciplinarnog područja kojeg smo, uz sve teškoće tog zadatka, nastojali prikazati cjelovito i logičnim redosljedom. Pojedine detalje radije smo saželi u oblik **tabela** nego da smo o njima pisali nadugo i naširoko, uz fotografije u boji zbog lakšeg vizualnog memoriranja za one kojima više odgovara "vizualno" učenje. U **sažecima** smo istaknuli određene pojmove što će studentima olakšati ponavljanje gradiva. Smatramo da je ovo korisna pomoć kod učenja i efikasan način prezentiranja ovog kompleksnog predmeta.

Također, za nas je veoma važno produblјivanje znanja **o mikologiji** što je sukladno sve većoj ulozi gljivičnih oboljenja, kako kod raznih kroničnih bolesti, tako često i kod onih sa imunokompromitirajućom komponentom. **Virologija** u ovom udžbeniku također je opisana detaljno, s obzirom na gotovo svakodnevno objavljivanja nova naučna saznanja. Osim toga, čitaoci će ovdje pronaći, uz standardne, dobro poznate uzročnike, i **novootkrivene uzročnike** kao što su **SARS** (coronavirus) i virus ptičje gripe, ali i "**stare**" **dobro poznate uzročnike**, sada povezane sa novim kliničkim slikama.

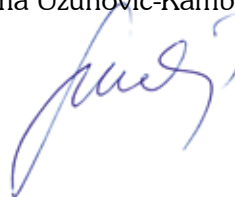
Materijal uključen u ovu knjigu, ili bolje reći onaj koji je isključen, može biti i predmetom debate, ali kroz pripremu ovog udžbenika vodila nas je prvenstveno naša spoznaja o praktičnim potrebama studenata. Sureli smo se i sa dilemom da li dodati nova i uzbuđujuća otkrića u sadržaj ove knjige, te time povećati broj njenih stranica? Kao autorima pojedinih poglavlja, naše dosadašnje profesionalno iskustvo, ali i iskustvo u nastavi na fakultetu, pomoglo nam je da odaberemo i uvrstimo najvažnije informacije i objašnjenja. Svako poglavlje uključuje nova, medicinski relevantna otkrića. U svakom od ovih poglavlja prezentirali smo materijal za kojeg smo osjećali da će pomoći studentima da jasno razumiju važnost pojedinih mikroba i bolesti.

Pažljivom čitaocu dužni smo jedno objašnjenje. S obzirom da su autori poglavlja sa područja Slovenije, Hrvatske, Srbije i Bosne i Hercegovine, našli smo se pred pitanjem na kojem će jeziku biti objavljena ova knjiga. Najlogičnije i najdemokratskije rješenje – da se poglavlja objave na jezicima svojih autora – činilo nam se neodgovarajućim jer bi nas to dovelo do terminološkog haosa. S druge strane, nismo željeli insistirati ni na strogom pridržavanju oficijelnih leksičkih normi jer smatramo da se određeni termini jednog jezičkog standarda mogu koristiti i unutar drugog standarda, mada se svi rječnici kao službeni normativni akti

tome protive. Kao krajnji rezultat dobili smo ovakvu knjigu u kojoj se dosljedno služimo odabranim odgovarajućim terminima, ali iz različitih jezičkih standardâ, pa nam neki lingvistički puritanci mogu prigovoriti leksičko šarenilo i neprincipijelnost. Za sve dileme u slučaju stručnih termina glavni jezički orijentir bio nam je *Enciklopedijski rječnik humanog i veterinarskog medicinskog nazivlja* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, i Leksikografskog zavoda "Miroslav Krleža".

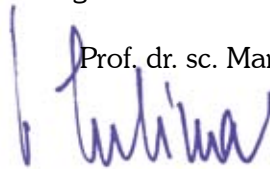
Na kraju moram naglasiti kako zadovoljavajući udžbenik ovog obima nije bilo moguće napraviti, a da u njegovoj izradi nisu učestvovali i na svoj način pomogle brojne osobe. Zahvaljujem se ovom prilikom svojoj porodici za nemjerljivu pomoć, podršku i strpljenje tokom izrade ovoga udžbenika. Također se zahvaljujem mnogim profesionalnim kolegama i studentima koji su ponudili svoje savjete i konstruktivnu kritiku tokom rada na ovoj knjizi.

Doc. dr. sc. Selma Uzunović-Kamberović, dr. med.

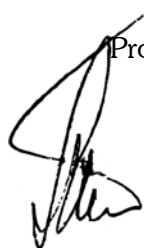
“To je kompendium osnovnog i proširenog znanja kojeg traži student i istovremeno i stručnjak koji želi pregled preko novih informacija iz oblasti medicinske mikrobiologije. Takav nivo je bilo moguće postići što su se autori služili odgovarajućom literaturom koju su i priložili nakon svakog poglavlja. U samom tekstu može se vidjeti aktualnost podataka – obilježena je i Nobelova nagrada za medicinu i fiziologiju za 2008 godinu. Pošto je to udžbenik, ne očekuje se izvorno djelo kao kod monografije. Ali može se podudariti, da taj udžbenik predstavlja skup najnovijih znanja iz različitih specijalnih oblasti medicinske mikrobiologije, koja su didaktički pripremana. Tekst je pisan jednostavnim jezikom koji vuče čitača kroz nekomplikirana objašnjenja. Detalji su u tabelama, što je značajno, da ne dolazi do opterećivanja teksta. Jednostavne šeme i fotografije dopunjuju prijatnost čitanja i olakšavaju razumijevanje. Naročito lijepo su izrađeni sažetci koji mogu služiti za brzu orijentaciju o sadržaju ili za bolji pregled onog najvažnijeg što osobito pomaže kod ponavljanja. Na pitanje da li postoje i druga djela sličnog sadržaja i kvaliteta, možemo odgovoriti, da u nas sada nema takvog udžbenika u tom obimu i kvalitetu i mogu reći, da takvog i ne možemo skoro ni očekivati.”

Prof. dr. sc. Marija Gubina, dr. med.

“The used literature is relevant and up-to-date for all parts of the textbook. The textbook has contemporary design and it's technically well made, accepting the newer concepts of presentation of the facts about the microorganisms, pathogenicity and processes of pathogenesis, epidemiology, diagnostic methods and therapy. The world wide accepted principles for zoonotic and foodborne microorganisms and environmental microbiology are from the local bylaw points. There is a lot of microbiology textbooks in English, French and German languages published in the last decades, but the original textbooks in Serbian, Croatian, Slovenian and Macedonian languages are rare at the moment, except the translations of the international traditional editions. The work is well organized, quite clearly presented, with a simplified style understandable for the wide range of readers and users. The easy understandable style is especially striking, when the recent molecular achievements of the scientific knowledge are being explained. I have the honor to recommend this work as a university textbook for microbiology and parasitology for the undergraduate students and medical doctors who are seeking deeper and better knowledge about microorganism, their role in causing colonization, infection, infectious diseases, diagnosis, therapy and prevention of microorganisms spreading.”

Prof. Milena Petrovska, MD, PhD

SADRŽAJ

DIO I UVOD U MEDICINSKU MIKROBIOLOGIJU.....	1
POGLAVLJE 1 Historijski razvoj medicinske mikrobiologije Selma Uzunović-Kamberović.....	3
POGLAVLJE 2 Taksonomija mikroorganizama Selma Uzunović-Kamberović.....	9
POGLAVLJE 3 Bioterizam Selma Uzunović-Kamberović.....	13
POGLAVLJE 4 Kontrola kvaliteta u mikrobiološkom laboratoriju Biozaštita i biosigurnost Selma Uzunović-Kamberović.....	21
POGLAVLJE 5 Bolničke infekcije Jasenka Škrlin Šubić, Karolina Dobrović, Sandra Šestan Crnek.....	37
POGLAVLJE 6 Javno zdravlje i prevencija bolesti Selma Uzunović-Kamberović, Salih Tandir.....	45
POGLAVLJE 7 Imunologija Drago Batinić.....	51
DIO II OPĆA MEDICINSKA BAKTERIOLOGIJA	67
POGLAVLJE 8 Morfologija bakterija, struktura i sinteza staničnog zida Selma Uzunović-Kamberović.....	69
POGLAVLJE 9 Metabolizam bakterija Dunja Hodžić.....	85
POGLAVLJE 10 Genetika bakterija Dunja Hodžić.....	93
POGLAVLJE 11 Patogeneza bakterijskih infekcija Selma Uzunović-Kamberović.....	103
POGLAVLJE 12 Imunosni odgovor na bakterijske infekcije Drago Batinić.....	117
POGLAVLJE 13 Djelovanje fizikalnih i kemijskih faktora na bakterije Selma Uzunović-Kamberović.....	129
POGLAVLJE 14 Laboratorijska dijagnostika bakterijskih infekcija Selma Uzunović-Kamberović, Dunja Hodžić, Maja Abram, Katja Seme.....	151
POGLAVLJE 15 Antibakterijski lijekovi Branka Bedenić.....	221
POGLAVLJE 16 Klasifikacija bakterija Selma Uzunović-Kamberović.....	253
DIO III SPECIJALNA MEDICINSKA BAKTERIOLOGIJA	257
POGLAVLJE 17 <i>Staphylococcus</i>, <i>Micrococcus</i> i drugi katalaza-pozitivni koki Maja Ostojić.....	259
POGLAVLJE 18 <i>Streptococcus</i> Selma Uzunović-Kamberović.....	269
POGLAVLJE 19 <i>Enterococcus</i> Selma Uzunović-Kamberović.....	287
POGLAVLJE 20 <i>Aerococcus</i>, <i>Gemella</i>, <i>Leuconostoc</i>, <i>Pediococcus</i>, <i>Stomatococcus</i> i drugi katalaza-negativni gram-pozitivni koki Selma Uzunović-Kamberović.....	291
POGLAVLJE 21 <i>Bacillus</i> Selma Uzunović-Kamberović.....	299

POGLAVLJE 22	<i>Listeria</i> i <i>Erysipelothrix</i> Maja Abram, Marina Bubonja	307
POGLAVLJE 23	Korineformne bakterije Maja Abram	317
POGLAVLJE 24	Aerobne aktinomicete: <i>Nocardia</i>, <i>Rhodococcus</i>, <i>Gordonia</i>, <i>Tsukamurella</i>, <i>Actinomadura</i>, <i>Streptomyces</i> Sanda Sardelić	327
POGLAVLJE 25	<i>Mycobacterium</i> Vera Katalinić Janković	333
POGLAVLJE 26	<i>Neisseria</i>, <i>Eikenella</i>, <i>Kingella</i> i <i>Moraxella</i> Maja Ostojić	349
POGLAVLJE 27	<i>Haemophilus</i> i <i>Actinobacillus</i> Ivana Goić Barišić	357
POGLAVLJE 28	<i>Enterobacteriaceae</i> Edita Sušić, Maja Tomić-Paradžik	363
POGLAVLJE 29	<i>Yersinia</i> Dunja Hodžić	389
POGLAVLJE 30	<i>Vibrio</i>, <i>Aeromonas</i> i <i>Plesiomonas</i> Jasenka Škrlin Šubić, Ivana Lukšić	393
POGLAVLJE 31	<i>Pseudomonas</i>, <i>Burkholderia</i>, <i>Stenotrophomonas</i>, <i>Acinetobacter</i>, <i>Acidovorax</i>, <i>Brevundimonas</i>, <i>Comamonas</i>, <i>Delftia</i>, <i>Pandorea</i>, <i>Ralstonia</i> Sanda Sardelić	399
POGLAVLJE 32	<i>Bordetella</i> Suzana Bukovski	407
POGLAVLJE 33	<i>Brucella</i> Selma Uzunović-Kamberović	413
POGLAVLJE 34	<i>Francisella</i> i <i>Pasteurella</i> Maja Abram	419
POGLAVLJE 35	<i>Legionella</i> i <i>Gardnerella</i> Selma Uzunović-Kamberović	427
POGLAVLJE 36	<i>Bartonella</i> Marina Bubonja	435
POGLAVLJE 37	<i>Streptobacillus</i>, <i>Spirillum</i>, <i>Capnocytophaga</i>, <i>Cardiobacterium</i> Maja Abram	439
POGLAVLJE 38	Anaerobne bakterije Maja Abram, Darinka Vučković	445
POGLAVLJE 39	<i>Actinomyces</i> Sanda Sardelić	473
POGLAVLJE 40	<i>Campylobacter</i> i <i>Arcobacter</i> Selma Uzunović-Kamberović	477
POGLAVLJE 41	<i>Helicobacter</i> Marija Tonkić	483
POGLAVLJE 42	<i>Treponema</i>, <i>Borrelia</i> i <i>Leptospira</i> Branka Bedenić	487
POGLAVLJE 43	<i>Mycoplasma</i> i <i>Ureaplasma</i> Suzana Bukovski	499
POGLAVLJE 44	<i>Chlamydiaceae</i> Sabina Šestić	505
POGLAVLJE 45	<i>Rickettsia</i> i <i>Orientia</i> Marina Bubonja	515
POGLAVLJE 46	<i>Anaplasmataceae</i> (<i>Ehrlichia</i>, <i>Anaplasma</i>, <i>Neorickettsia</i>) Marina Bubonja	523
POGLAVLJE 47	<i>Coxiella</i> Marina Bubonja	527
POGLAVLJE 48	<i>Tropheryma</i> Marina Bubonja	533

DIO IV OPĆA MEDICINSKA MIKOLOGIJA 537

POGLAVLJE 49 Osobine i klasifikacija gljiva značajnih u humanoj medicini	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	539
POGLAVLJE 50 Morfologija gljiva	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	545
POGLAVLJE 51 Metabolizam i fiziologija gljiva	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	553
POGLAVLJE 52 Razmnožavanje gljiva	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	563
POGLAVLJE 53 Otpornost gljiva prema fizikalnim i kemijskim faktorima	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	571
POGLAVLJE 54 Patogeneza i imunosni odgovor na gljivične infekcije	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	575
POGLAVLJE 55 Laboratorijska dijagnostika uzročnika mikoza	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	593
POGLAVLJE 56 Protugljivični lijekovi	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	607

DIO V SPECIJALNA MEDICINSKA MIKOLOGIJA 621

POGLAVLJE 57 Površinske i kožne mikoze	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	623
POGLAVLJE 58 Subkutane mikoze	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	643
POGLAVLJE 59 Sistemske mikoze	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	657
POGLAVLJE 60 Oportunističke mikoze	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	669
POGLAVLJE 61 Mikotoksikoze	
Emilija Mlinarić-Missoni.....	703

DIO VI OPĆA MEDICINSKA VIROLOGIJA 709

POGLAVLJE 62 Opće osobine, klasifikacija i nomenklatura virusa	
Marina Bujko, Gordana Mijović.....	711
POGLAVLJE 63 Odnos virusa i stanice	
Gordana Mijović, Marina Bujko.....	717
POGLAVLJE 64 Genetika virusa	
Gordana Mijović, Marina Bujko.....	725
POGLAVLJE 65 Umnožavanje virusa	
Marina Bujko, Gordana Mijović.....	731
POGLAVLJE 66 Otpornost virusa prema fizikalnim i kemijskim faktorima	
Gordana Mijović, Marina Bujko.....	737
POGLAVLJE 67 Patogeneza i imunosni odgovor na virusne infekcije	
Gordana Mijović, Marina Bujko.....	741
POGLAVLJE 68 Laboratorijska dijagnostika virusnih bolesti	
Miroslav Petrovec.....	757
POGLAVLJE 69 Antivirusni lijekovi	
Gordana Mijović, Marina Bujko.....	769

DIO VII SPECIJALNA MEDICINSKA VIROLOGIJA 785

POGLAVLJE 70	Picornaviridae Nada Kuljić-Kapulica	787
POGLAVLJE 71	Caliciviridae Nada Kuljić-Kapulica	797
POGLAVLJE 72	Astroviridae Nada Kuljić-Kapulica	801
POGLAVLJE 73	Coronaviridae Miroslav Petrovec	805
POGLAVLJE 74	Orthomyxoviridae Gordana Mijović, Marina Bujko	809
POGLAVLJE 75	Paramyxoviridae Miroslav Petrovec	821
POGLAVLJE 76	Rhabdoviridae Miroslav Petrovec	831
POGLAVLJE 77	Togaviridae Jasminka Nedeljković	837
POGLAVLJE 78	Flaviviridae Ivan-Christian Kurolt, Lidija Cvetko Krajinović, Mirna Vranić-Ladavac, Alemka Markotić	845
POGLAVLJE 79	Bunyaviridae Vanja Kaliterna	851
POGLAVLJE 80	Arenaviridae Jasminka Nedeljković	855
POGLAVLJE 81	Filoviridae Lidija Cvetko Krajinović, Ivan-Christian Kurolt, Mirna Vranić-Ladavac, Alemka Markotić	861
POGLAVLJE 82	Reoviridae Vinko Zoranić	865
POGLAVLJE 83	Retroviridae Mario Poljak, Željka Bogovac	873
POGLAVLJE 84	Virusi hepatitisa Katja Seme, Anja Kovanda, Adriana Vince, Mario Poljak	909
POGLAVLJE 85	Adenoviridae Miroslav Petrovec	935
POGLAVLJE 86	Parvoviridae Mario Poljak, Anja Kovanda	943
Poglavlje 87	Polyomaviridae Mario Poljak, Hrvoje Cvija	951
POGLAVLJE 88	Papillomaviridae Boštjan J. Kocjan, Mario Poljak	959
POGLAVLJE 89	Herpesviridae Nada Kuljić-Kapulica	973
POGLAVLJE 90	Poxviridae Miroslav Petrovec	989
POGLAVLJE 91	Prioni Nada Kuljić-Kapulica	997

DIO VIII OPĆA MEDICINSKA PARAZITOLOGIJA 1001

POGLAVLJE 92	Klasifikacija, građa, fiziologija i razmnožavanje parazita Sabina Šestić	1003
POGLAVLJE 93	Patogeneza parazita Sabina Šestić	1011
POGLAVLJE 94	Laboratorijska dijagnostika parazitskih bolesti Sabina Šestić	1019
POGLAVLJE 95	Antiparazitski lijekovi i profilaksa parazitskih infekcija Sabina Šestić	1027

DIO IX SPECIJALNA MEDICINSKA PARAZITOLOGIJA..... 1033

POGLAVLJE 96 Protisti probavnog i urogenitalnog sistema	
Anita Novak	1035
POGLAVLJE 97 Krvno-tkivni protisti	
Katarina Šiško Kraljević	1051
POGLAVLJE 98 Crijevne nematode	
Darinka Vučković	1073
POGLAVLJE 99 Tkivne nematode	
Darinka Vučković	1083
POGLAVLJE 100 Limfatičke nematode. Filarije	
Darinka Vučković	1095
POGLAVLJE 101 Cestode: crijevne i tkivne trakavice	
Jasmin Dizdarević, Selma Uzunović-Kamberović.....	1101
POGLAVLJE 102 Trematode: jetreni, crijevni, plućni i krvni metilji	
Darinka Vučković	1115

DIO X MIKROBIOLOGIJA VODE 1127

POGLAVLJE 103 Bakteriološka kontrola vode za piće	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1129
POGLAVLJE 104 Bolesti koje nastaju uslijed nedovoljnog i nesigurnog snabdijevanja vodom ("water-borne" infekcije)	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1137

DIO XI MIKROBIOLOGIJA HRANE 1143

POGLAVLJE 105 Zakonski propisi i uloga organa inspekcije u bakteriološkoj kontroli prehrambenih proizvoda	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1145
POGLAVLJE 106 Faktori koji utječu na rast mikroorganizama u hrani	
Selma Uzunović-Kamberović, Sonja Smole Možina.....	1149
POGLAVLJE 107 Mikrobiološka kontrola hrane	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1155
POGLAVLJE 108 Bolesti nastale trovanjem hranom	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1163
POGLAVLJE 109 Gram-negativne bakterije uzročnici trovanja hranom	
Selma Uzunović-Kamberović, Sonja Smole Možina.....	1169
POGLAVLJE 110 Gram-pozitivne bakterije uzročnici trovanja hranom	
Selma Uzunović-Kamberović, Sonja Smole Možina.....	1175
POGLAVLJE 111 Kontrola bakteriološke čistoće uređaja i ruku osoblja zaposlenog u prehrambenoj industriji i javnoj i društvenoj prehrani	
Selma Uzunović-Kamberović.....	1181
POGLAVLJE 112 Strategija obezbjeđivanja sigurne hrane u proizvodnji	
Peter Raspor, Selma Uzunović-Kamberović	1185

KAZALO 1193